
ПРОСТОРНОСТ И ДРЖАВА: ЗНАЧАЈ СПАЦИЈАЛНЕ ДИМЕНЗИЈЕ ЗА ОСИГУРАВАЊЕ НАЦИОНАЛНЕ БЕЗБЕДНОСТИ

Сажетак

Упркос тврдњама да ће значај просторног у међународним односима релативизовати, а што је темељено на проценама како ће значај држава опадати, постоје разлози због којих се може тврдити да се то неће десити. Просторно детерминише постављање једне државе у међународним односима. И у том контексту се ништа није променило. Кључни интерес држава јесте да осигурају националну безбедност. Осигуравање националне безбедности, а што укључује и политичку, и војну, и економску димензију, произилази из просторног. Рад се састоји од пет поглавља. У уводном делу је направљен кратак осврт на приступе у којима су изношене тврдње како се мења улога држава у међународним односима, док су у наредном поглављу изнети аргументи у прилог тезе како се тако нешто ипак не дешава. Трећи део је посвећен објашњавању појма националне безбедности и зашто је осигуравање националне безбедности приоритетно за сваку државу. У четвртном поглављу су наведени разлози због којих је

спацијална димензија важна за националну безбедност, а пети део представљају закључна разматрања.

Кључне речи: држава, национална безбедност, просторност, приступ ресурсима, приступ трговачким рутама

1. УВОД

Да ли државе остају кључни актери међународних односа? Да ли је просторно уопште више битно? Одређени број истраживача је током деведестих година XX века доказивао тезу како државе губе на значају. Најдаље је свакако отишао Френсис Фукујама са тезом о *крају историје*. Мајкл Манделбаум (Michael Mandelbaum) означава овај период временом „хегемоније либералних идеја“ (Mandelbaum 2004). Упориште у таквом ставу проналази у чињеници да је за свега десет година, уз подразумевајуће изузетке, најраспрострањенији облик владавине постала либерална демократија. Принципи либералне демократије шире се у свим деловима света, чак и у бројним „традиционалним срединама“, попут средњоазијских, где се организују колико – толико слободни избори, успоставља вишепартијски систем и организује гласање. Такође, у економији су либерални принципи постали апсолутно преовлађујући у свим деловима света, па је и у земљама у којима није постојао вишепартијски систем, попут Кине, прихваћена тржишна економија.

Тумачења како је ово први корак ка уоквиравању сасвим новог, до сада невиђеног система међународних односа, постају честа. Са једне стране су тврдње да ће преовладавањем либерално – демократских традиција, које се заснивају не на увећавању моћи, већ уздржаности, компромису и миру (Baullis, Smith 2001: 163), државе бити додатно ограничене у свом деловању. Важнију улогу имаће међународне организације и различити институти међународног права. Са друге стране, постулати либерализма остају и теорије Жан-Батист Сеја

(Jean-Baptiste Say) и Адама Смита (Adam Smith) о слободном тржишту и економском животу без уплитања државе, што треба да повећа утицај мултинационалних корпорација (и привредних друштава уопште) на све аспекте политичког живота.

Са треће стране, долази до развоја читавог низа доктрина, којима се покушава објаснити да су државе само привремене и превазиђене конструкције. Социјални конструктивисти наводе да су политички актери или актери међународних односа само *друштвене конструкције*, резултат одређених друштвених процеса, а не неизбежна последица карактера светске политике или појединца који доноси одлуке. За овај теоријски приступ су важне идеје, пошто се на њима граде постојеће друштвене структуре, које потом могу бити трансформисане или угашене само под утицајем нових идеја. Осврћући се на сам крај хладноратовског окршаја Александар Вент (Alexander Wendt) наводи да „уколико Сједињене државе и Совјетски савез одлуче да више нису непријатељи Хладни рат ће се завршити. Колективно значење формира структуре које организују наше деловање.“ (Wendt 1992: 392) Карин Фирке (Karin Fierke) наглашава да „конструисати нешто јесте чин којим се ствара субјект или објект који иначе не би постојао.“ (Fierke 2007: 56) Уколико, дакле, политичке елите Срба и Албанаца одлуче да више нису непријатељи и договорно реше питање статуса Косова и Метохије, мења се конструкт и они после извесног времена постају пријатељи. Унутар Париске школе студија безбедности формира се теоријско становиште о међународној политичкој социологији (*International Political Sociology*), која не посматра државу као референтни објект, већ се ослања на становиште Мишела Фукоа (Michel Foucault) како је унутрашња безбедност (policing, homeland security) само облик владања. (Peoples, Vaughan-Williams 2010: 62 - 75) Уколико се промени облик владања, мења се и перцепција о изазовима, ризицима и претњама, самим тим више неће постојати ни тема „историјских ривалстава“ или осталих „традиционалних узрока сукобљавања“.

То је подстакло Мартина ван Кревелда (Martin van Kreveld) да закључи како ће се државе у будућности борити за своје место у систему међународних односа са другим

корпорацијама: „организације које ће у будућности вршити функције власти биће фрагментираније и међусобно интегрисаније од организација на које смо навикли током последњих 300 година. За разлику од држава, које су барем у теорији једнаке, оне ће, такође, тежити да међусобно успоставе хијерархијске везе. Понекад ће суверенитет бити подељен, као што је тренутно случај у Северној Ирској и као што се на крају може догодити у Светој земљи. Хијерархијска структура у којој су неки политички ентитети у већој мери једнаки од других, такође, подразумева и да ће ти ентитети деловати на већој или мањој дистанци од свог становништва. Стога ће бити у опасности да буду мање репрезентативне и мање демократске од већине модерних држава, баш као што већ сада представнике држава ЕУ и генералног секретара УН-а постављају и бирају владе, уместо да за њих гласају грађани Европске уније, у првом, и света, у другом случају. /.../ Да ли ће наступајуће промене за сваког појединца бити добре или лоше, зависи од његовог пола, породичних веза, економског статуса, друштвеног положаја, занимања, од тога с којим је организацијама повезан, и тако даље.“ (Van Kreveld 2012: 405)

Суштинским опадањем значаја државе смањује се и важност просторне димензије политике. Усмерење либералне демократије је ка правима појединца, заштити и одбрани индивидуалног, а (нео)либералне економије ка географски ограниченим подручјима важним за функционисање односних мултинационалних корпорација. Интереси су тамо где је могућа максимализација профита, у нафтоносним или сличним подручјима, остале области си мање битне или чак безначајне. Државе бране своју територију, спорови који настају због просторног узрокују ратове, а да то често није у интересу појединаца који на ширем простору зарађених страна живе, нити у интересу осталих актера унутрашње и међународне политике (невладине организације, привредна друштва и тд.). „Укидање државе“ и „првазилажење просторног“ представља пут ка миру, регулисању међународних односа на сасвим другачији начин, него што је то било икада у историји. Зашто гинути и трошити новце за наоружавање ради некаквих безначајних простора?

2. ДРЖАВА: НАЈВАЖНИЈИ АКТЕР МЕЂУНАРОДНЕ ПОЛИТИКЕ

„Средином деведесетих година прошлог века распламсала и друга велика теоријска расправа о феномену државе. Наиме, овај приступ је обележен третманом државне аутономије на начин да државна моћ произлази из степена до кога је држава укореењена или *хромозомски* уграђена у *генотип* друштва и *vice versa*. Мутуални однос између државе и друштва не представља однос нултог збира (износ побољшања на једној страни повлачи са собом исти износ погоршања на другој страни) већ позитиван збир (и једна и друга страна се налазе на добитку). Овај однос, који се у мало слободнијој интерпретацији може означити и као симбиотички, подразумева широко засновану интеракцију државе са друштвом, што генерише побољшавање државних капацитета за осмишљавање и имплементацију изводљивих и одрживих развојних политика.“ (Стојановић, Ђурић 2012: 14 - 15)

„Држава је један од највећих регулатора друштвених процеса и односа и њиховог усмеравања ка остваривању најнужнијих заједничких и општих интереса и потреба и због тога држалац легитимног монопола политичке власти и средстава (принудних и других), којима се тај монопол може остваривати. Он, пре свега, на општи начин (помоћу правних норми), регулише политички и правни положај својих припадника (грађана, поданика) и других субјеката и њихове односе који су од јавног интереса.“ Поред тога, она је и „основни и најзначајнији облик политичког организовања друштва, посебна историјски настала димензија политичког система која обухвата *највишу* власт над становништвом које живи на одређеној територији.“ (Матић 1993: 266) „Заштита виталних вредности и интереса, која се оптимизира функцијом државног и недржавног сектора националног система безбедности ослањањем на видове међународне сарадње у сфери безбедности, то и потврђују. Референтне вредности и интереси штите од широке лепезе појава угрожавања безбедности људског, природног и техничко-технолошког порекла, а не само од оружане агресије или субверзивних делатности других држава, што је типично за традиционално

поимање националне безбедности. Најзад, развијеност безбедносне културе човечанства и ефикасност међународне сарадње у безбедности још увек нису на нивоу који би ангажовање државе на пољу безбедности учинио сувишним. Још дуго, државе ће остати доминантни видови политичко-географског организовања свих друштава. Оне ће егзистирати као субјекти међународног поретка. Стога ће опстанак државе и њен национални опстанак, опстанак територија, политичка независност и физичко самоодржање да буду кључне вредности којих се ниједна држава и нација у свету неће својевољно и у потпуности одрећи. Најзад, државе још увек једине поседују све капацитете (људске, материјално-техничке и организационе) за заштиту својих вредности и интереса од највећег броја изазова, ризика и претњи.“ (Мијалковић 2009: 70 - 71)

Упркос раширеним тезама о „крају државе“, дешавања од ескалације глобалне економске кризе 2008. године показују да присуствујемо својеврсном процесу ресуверенизације. Чак и државе које су се делимично одрекле појединих надлежности (пример чланица Европске уније), почињу да захтевају да се им ова права врате. Не постоји други облик колективног организовања појединаца у којем на свеобухватан начин могу осигурати своју безбедност у најширем смислу тумачења тог појма, осим државног. То што су поједине државе „неуспеле“, не значи да концепт државног губи на значају, већ само да се државе деле на „јаке“ и „слабе“. При томе, „јаке државе“ најчешће узрокују слабљење ових других, како би оствариле сопствене интересе. Слабљење перформански једног актера на уштрб другог, значи да ће први адекватније и успешније осигурати своју безбедност, самим тим и безбедност свих становника на тој територији. Безбедност за једног актера углавном подразумева и небезбедност за другог. А безбедност је предуслов свгеа осталог – и успостављања институција, економског развоја, повећавања животног стандарда, политичке стабилности и тд. Самим тим, државе су принуђене да стално увећавају потенцијале моћи. Насупрот идеалистичким поставкама о неопходности утврђивања (трајних?) принципа и правила међународних односа, кључна карактеристика окружења у ком се они одвијају остаје – анархија. Уколико један актер дозволи да га други угрозе, односно да потенцијали

моћи конкурената буду већи, његово место у анархичним међународним односима биће подређено. Такви актери се рангирају у „слабе државе“ које не могу остваривати већину прокламованих интереса, нити у потпуности осигуравати своју безбедност.

3. ОСИГУРАВАЊЕ НАЦИОНАЛНЕ БЕЗБЕДНОСТИ: КЉУЧНИ ЦИЉ ДРЖАВА

Држава која није способна да осигура националну безбедност, не може бити ни субјекат међународних односа. Она остаје у статусу објекта, па иако може задржати „формално прокламовани суверенитет“, суштински постаје зависна од утицајнијих и значајнијих актера.

Најважнији национални интерес јесте да се држави осигура опстанак, што се директно тиче њене „физичке“ безбедности. Истовремено, национална безбедност постоји да би се штитили национални интереси. У том контексту, национална безбедност и национални интерес су нераздвојни појмови, директно повезани и међузависни. „Уколико се национални интереси поставе градацијски, онда што се више и боље они остварују (задовољавају), то је и ниво националне безбедности виши. Са друге стране, што је ниво националне безбедности виши, то се стварају бољи предуслови за остваривање националних интереса“. (Пророковић 2018: 177) Драган Симић закључује како је национална безбедност „несводиво језгро националног интереса“ (Simić 2002: 32)

Зато је, најпре, неопходно објаснити израз национални интерес. Национални интерес је „највиши циљ“ једне државе, који се мора бранити по сваку цену и свим средствима. Хенри Кисинџер (Henry Kissinger) сликовито описује: „Када тражите од Американаца да умру за нешто, морате бити способни да им објасните да је то у националном интересу.“ (Kelly 1995: 12) Све до Другог светског рата под појмом национални интерес су пре свега подразумевани економски интереси једне државе. Први пут је идеју националног интереса споменуо Чарлс Берд (Charles A. Beard), када је описивао америчке циљеве током тридесетих година XX века. Он тада наводи да

су савремени услови утицали да појмови сковани у Италији XVI, те Француској и Енглеској XVII века, попут *raison d'état*, „династички интереси“ или „воља суверена“, „изгубили ефикасност“ и не одражавају прецизно оно што се њима жели описати. (Beard 1934: 21-6) Разматрање националног интереса у условима велике депресије је свакако морало бити оријентисано на економске и социјалне теме.

Међутим, биполарни поредак, са сучељавањем две суперсиле и брзим развојем њиховог (и не само њиховог!) нуклеарног потенцијала, даје сасвим ново значење овом изразу. Тада се национални интерес повезује са питањем (физичке) заштите сопствене територије. Ханс Моргентау наводи: „запамтите да то није само политичка неопходност, већ и морална обавеза једне нације, да у својим односима са другим нацијама увек следи једну звезду водилу, један стандард размишљања, једно правило деловања: то је национални интерес.“ (Morgenthau 1961: 242)

Уколико је национални интерес „највиши циљ“, онда је национална безбедност „најважнија вредност“, она представља потребу једног народа и приоритетне активности државе, појединаца и друштвених група се усмеравају зарад остваривања те вредности. Истовремено, то је и процес који укључује низ мера како би се без сметњи осигурао трајни, одрживи развој државе, у циљу њене одбране као политичке институције која може заштити појединца и друштво у целини, њихову имовину и животну средину, од претњи које могу значајно ослабити њено функционисање или угрозити добра од посебног значаја. (Пророковић 2018: 180 - 188)

4. ЗНАЧАЈ СПАЦИЈАЛНЕ ДИМЕНЗИЈЕ ЗА ОСИГУРАВАЊЕ НАЦИОНАЛНЕ БЕЗБЕДНОСТИ

С обзиром да је један од критеријума државности географски, историја настанка државе је неодвојива од процеса народотворности - повесног формирања народа који насељава територију на којој је држава настала. Културе народа су културе простора на којима се народи формирају. Једна од класификација држава, посматрано из угла политичке

географије јесте и она на обалске, острвске и континенталне. „Обалски народи“ су више били окренути трговини, спајању континенталне унутрашњости са другим прекоморским територијама, „острвски“ су кретали у мисије откривања нових територија, а континентални (седаљачки) се фокусирали на производњу. Традиције које су развијане произилазе из географских карактеристика простора је насељаван.

Спајањем исконских традиција и тежњи савремених друштава обликују се карактери држава. То их дугорочно опредељује као таласократске или телуократске. Из тога произилази и спољнополитичко позиционирање препознатљиво кроз агресивно или дефанзивно деловање, структура привреде и тд. Просторно је неодвојиво од државног. У крајњој линији, не постоје државе без територија. Једна од основних одлика државе јесте ефективно владање (управљање) на одређеној територији. Према томе коју и какву територију заузима држава, телуократског или таласократског опредељења, институције дефинишу мере за осигуравање националне безбедности.

У овом контексту се учавају два разлога значајности спацијалног за националну безбедност. Први је питање одбране државе од спољне агресије и спречавање губитка дела (или целокупне територије). У зависности од рељефа, позиционирани државе у ширем региону (да ли су у окружењу пријатељске или непријатељске државе) пројектује се и стратегија одбране. Према доступним подацима за 2015. годину оружане снаге Русије располагале су са 15.398 тенкова, Индије са 6.464, Турске 3.778, САД 8.848, Јапана са 678, Велике Британије 407, а Канаде свега 181. Због дужине копнене границе, рељефа терена и опасности од агресије копненим путем, Русија, Индија и Турска су приморане да инвестирају у оклопно – механизоване јединице. Истовремено, то није приоритет и за САД, а на примерима Јапана, Велике Британије и Канаде јасно се види да ове снаге и не играју велику улогу у одбрани земље. Међутим, зато наспрам 12 руских разарача и једног носача авиона, САД поседују 62 разарача и 10 носача, а Јапан 43 разарача. Истовремено, САД имају у употреби 13.444 војна ваздухоплова различите намене, Јапан 1.590, а Русија 3.547. Морнарица и ваздухопловне снаге представљају кључ одбране САД и Јапана, као и низа других острвских

или обалних држава. То је питање географије, а не слободног одређења. Спацијална димензија одређује начин одбране земље, самим тим и усмерава државу на инвестирање у тачно одређене видове војних снага. (Пророковић 2018: 475 - 479)

Други разлог се тиче осигуравања дугорочног економског развоја у циљу одржавања националне безбедности. Без дугорочног осигуравања економског развоја најчешће није могуће одржати политичку стабилност и социјални мир, а такође је и тешко могуће парирати конкурентима у анархичним међународним односима. Ту се јављају два битна фактора везана за просторни аспект: приступ ресурсима и приступ трговачким рутама.

Мајкл Клер (Michael Klare) објашњава како ће највероватнији узроци ратова у веку пред нама бити сукобљавања брзорастуће популације око све оскуднијих ресурса. С убрзавањем индустријализације, у низу азијских држава јавља се јагма за различитим сировинама, а пре свега за енергентима. То је, на пример, најизраженије у региону Персијског залива, али и у неким другим деловима света. (Klare 2002). О „политици оскудице“ (*Politics of Scarcity*) с којом ће се срести човечанство писао је Вилијем Орфулс (William Orphuls) још 1977. године. Његова теза је да се развојни модел западне цивилизације уобличавао током XVIII и XIX века на премиси сталног раста који се може постићи неограниченим коришћењем природних ресурса. У савременом свету су зато речи „мањак“, „оскудица“ или „недостатак“ непожељне, оне се косе с утврђеним моделом развоја и економског раста (Orphuls 1977). Пошто се политичке активности темеље на развојном моделу који је у глобалним оквирима неодржив, јер континуални раст за једну земљу значи и стагнацију или назадовање за неке друге, долази до честих сукоба око ресурса. Поред „ратова за енергенте“ уочљиви су и „ратови за воду“. Према истраживању тима који је предводио Фабијо Фариноси (Farinosi et al. 2018: 286 - 313) пет „најрањивијих жаришта“ укључују сливове Нила, Ганга – Брамапутре, Инда, Тигра – Еуфрата и Колорада.

Други фактор важан за „спацијалну димензију националне безбедности“ јесте приступ трговинским

рутама. Ово се посебно односи на приступ кључним лукама и отвореном мору. Значај трговине разрађеним морским рутама за светску економију је огроман. Чак 90% транспорта роба у међународној трговини обавља се морима (Denmark, Mulvenon 2010: 14). Поједини мореузи су толико важни и за глобалну и за националну безбедност великих сила, да је осигуравање пловидбе кроз њих постало једно од горућих питања у међународним односима. Иако су сукобљени око неких других ствари, сви кључни актери су истакли да се мора обезбедити сигуран пролаз трговачким бродовима и танкерима кроз Црвено море и Молучки пролаз. „Можда делује изненађујуће, али 75% поморске трговине и близу половине дневних глобалних потреба за нафтом транспортују се кроз међународне пролазе (мореузе) и канале.“ (Hoffman 2010: 52).

Како би се ефикасно бориле против пирата, међународне снаге су организовале наизменичне патроле у овим деловима света. У овом контексту посебно је занимљив Молучки пролаз (мореуз), пошто 40% роба у светској трговини, укључујући и 15 милиона барела сирове нафте дневно, прође кроз њега. Најужа тачка је Филипсов канал код Сингапура, широк свега 1,5 наутичких миља. Сарадња у борби против пирата је, ипак, само једна страна медаље. Друга страна је да се међу великим силама води жестока борба за контролу Светског мора, односно главних трговачких рута. Такође, „око 85 одсто светског становништва живи и ради на дубини копна од око 500 километара од морске обале, што се узима као средња граница акционог радијуса авијације укrcане на носаче авиона и домета крстарећих пројектила“ (Шушић, 2004: 200). Контрола Светског мора омогућава и надзор приобаља које се простире у дубину копна, територије на којој је концентрисан највећи део светске популације и привреде.

„Развој међународне трговине утицао је на то да доминантне постану таласократске силе, поморске државе с развијеним трговачким и пратећим војним флотама и лучким градовима преко којих се обезбеђивала купопродаја роба из унутрашњости континента. Државе које то нису на време схватиле или препознале, испале су из игре. Највећи губитник у међународном политичком систему XIX века била је Кина. Заправо, тада су се на најгори могући начин

манифестовали ефекти рђаве (гео)политике кинеских владара, који су занемаривали таласократску димензију моћи. Кинеска економија је у потпуности зависила од европских држава“. (Пророковић 2018: 566)

„Спровођењем свих ових стратегија реализује се таласократска концепција. Тако се остварују два циља: први, спречавају се континенталне силе да слободно, несметано и у пуној мери приступе Светском мору; и други – обезбеђује се економски и политички утицај у широком континенталном појасу, чиме се стварају услови за контролу сировинске базе у дубини континента. Испуњавањем другог циља континенталним силама се избија из руку важно средство за евентуално увећавање економске моћи у будућности – оне више суштински не управљају експлоатацијом ресурса на својој територији, због чега не могу ни постати велике силе.“ (Пророковић 2018: 579)

Без управљања простором, државе не могу адекватно осигурати сопствену националну безбедност. Оне се не могу одбранити од агресивних насртаја конкурената из „анархичног окружења“, не могу имати приступ стратешким ресурсима, самим тим нити утицати на цену енергената или расподелу воде, нити могу осигурати повезивање са кључним трговачким рутама сопственој привреди, што је неповољно за националну економију. Осигуравање националне безбедности, а што укључује и политичку, и војну, и економску димензију, произилази из просторног.

5. ЗАКЉУЧАК

Упркос широко образлаганим тезама како ће значај држава опадати, а њихова улога у међународним односима (светској, регионалној, па чак и националној политици) бити мање важна него у претходним историјским периодима, постоје разлози због којих се може тврдити да се то неће десити. Из става да државе „силазе са историјске сцене“ произлазио је и закључак како ће фактор просторности играти све мању улогу у процесу доношења политичких одлука. Самим тим што државе остају „тамо где су и биле“ на „светској позорници“, отпада и

промовисани закључак о мањем значају спацијалне димензије. Просторно остаје битно, једнако као и раније.

Прво, кључни циљ држава јесте да осигурају националну безбедност. То је предуслов остваривања националних интереса. Друго, просторна димензија је важна за осигуравање националне безбедности из два разлога: одбране територије државе и приступа ресурсима и трговачким рутама неопходним за планирање дугорочног економског развоја. Не постоје други, недржавни актери, било да се ради о међународним организацијама или мултинационалним корпорацијама, који су способни да на свеобухватан начин тако нешто учине. Из географског положаја државе проистиче и њена одбрамбена стратегија, односно политике којима се дефинише приступ ресурсима и рутама (кроз стварање савезништава, вођење рата, билатералне или мултилатералне уговоре и тд.). Просторно детерминише постављање једне државе у међународним односима. И у том контексту се ништа није променило.

ЛИТЕРАТУРА

Baylis, J., Smith, S. (2001) *The Globalization of World Politic*, New York: London: Oxford University Press.

Beard, C. (1934) *The Idea of National Interest*. New York: The Macmillan Company.

Denmark, A. M., Mulvenon, J. (2010) „Contested Commons: The Future of American Power in a Multipolar World“. In: Denmark, A. M., Mulvenon, J. (Eds) *Contested Commons: The Future of American Power in a Multipolar World*. Washington, D.C: Center for a New American Security. pp. 3–48.

Farinosi, C., Giupponi, A., Reynaud, G., Ceccherini, C., Carmo-na-Moreno, A., De Roo, D., Gonzalez-Sanchez, G. Bidoglio, (2018) „An innovative approach to the assessment of hydro-political risk: A spatially explicit, data driven indicator of hydro-political issues“, *Global Environmental Change*, 52: 286-313.

Fierke, K. (2007) *Critical Aproaches on International Security*. Oxford: Polity Press.

Hoffman, F. (2010) „The Maritime Commons in the neo-Mahanian Era“. In: Denmark, A. M., Mulvenon, J. (Eds) *Contested Commons: The Future of American Power in a Multipolar World*. Washington, D.C: Center for a New American Security. pp. 49–76.

Kelly, J. (1995) „’Amicable Divorce’ Could Turn Nasty, Experts Say“. *USA Today*, 22 November: A12.

Klare, M. T. (2002) *Resource Wars. The new landscape of global conflict*. New York: Henry Holt and Company.

Mandelbaum, M. (2004) *The Ideas That Conquered The World. Peace, Democracy, And Free Markets In The Twenty-first Century*. New York: Public Affairs.

Matić, M. (1993) „Država“. In: *Enciklopedija političke kulture*, Beograd: Savremena administracija. pp. 266–274.

Morgenthau, H. (1961) *Politics Among Nations. The Struggle for Peace and Power*. New York: Knopf.

Orphuls, W. (1977) *Ecology and the Politics of Scarcity*. New York: W. H. Freeman.

Peoples, C., Vaughan-Williams, N. (2010) *Critical Security Studies—An Introduction*. Abingdon: Routledge.

Simić, D. (2002) *Nauka o bezbednosti: savremeni pristupi bezbednosti*. Beograd: Službeni list SRJ.

Van Kreveld, M. (2012). *Uspon i propadanje države*. Beograd: Albatros plus: Fakultet bezbednosti.

Wendt, A. (1992) „Anarchy is what state make of it: The Social Construction of Power Politics“. *International Organization*, 46 (2): 391–425.

Мијалковић, С. (2009) *Национална безбедност*. Београд: Криминалистичко-полицијска академија.

Пророковић, Д. (2018) *Ера мултиполарности*. Београд: Службени гласник.

Стојановић, Ђ., Ђурић, Ж. (2012) *Анатомија савремене државе*. Београд: Институт за политичке студије.

Шушић, С. (2004) *Геополитички кошмар Балкана*. Београд: Војноиздавачки завод.

Dušan Proroković**SPATIALITY AND THE STATE: THE
IMPORTANCE OF SPATIAL DIMENSION
FOR INSURING NATIONAL SECURITY**

Resume

Despite the claims that the importance of spatial in international relations will be relativized, based on estimates that the importance of the state will decline, there are reasons why it can be argued that this will not happen. Spatial determines the positioning of a state in international relations. And in this context, nothing has changed. The key interest of states is to ensure national security. Ensuring national security, which includes the political, military, and economic dimension, arises from the spatial. The paper consists of five chapters. Introductory part consists a brief overview of the approaches has been made by different authors in which are made claims that countries will have a less significant role in the future. The second part explains that something like this will not happen.

The third part is devoted to explaining the notion of national security and why ensuring national security is a priority for each country. The fourth chapter outlines the reasons why the spatial dimension is important for national security, and the fifth is final considerations.

Keywords: state, national security, spatial, strategic resources, trade routes
